

**ЗВІТ
ПРО ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПІДХОДУ
ДО РОЗВИТКУ, ОРІЄНТОВАНОГО
НА ГРОМАДУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ
ОБЛАСТІ**

2010

ЗМІСТ

Вступне слово	3
Передмова	4
Вступ	5

РОЗДІЛ 1. Створення організацій громад для спільних дій

1.1. Особливості формування організацій громад області в рамках Проекту СВА	9
1.2. Основні проблеми та труднощі, які виникають у процесі створення організацій громад. Роль та ефективність обласного та районних ресурсних центрів громад у їх формуванні та налагодженні спільної діяльності	10
1.3. Керівний орган організації громади	11
1.4. Забезпечення інституційної сталості громад - запорука подальшого успіху	11
1.5. Зацікавленість місцевих органів влади в організованих і сильних громадах	13

РОЗДІЛ 2. Ініціювання планів громадами та їх узгодження з місцевими проблемами

2.1. Важливість та необхідність узгодження планів та їх перспективи	14
2.2. Затвердження планів розвитку громад, розподіл пріоритетів Інформація про результати діяльності	14
2.3. Значення процесу планування „знизу-вгору” та включення ініціативних пропозицій громад у плани місцевого розвитку	15
2.4. Роль та місце організацій громад у спільному плануванні й координації дій з органами місцевої влади та місцевого самоврядування	16

РОЗДІЛ 3. Спільне планування та координація дій

3.1. Обласна координаційна рада та Форум місцевого розвитку як механізм координації планів громад з ініціативою влади	17
3.2. Перспективи діяльності обласної координаційної ради та Форумів місцевого розвитку в майбутньому	18

РОЗДІЛ 4. Реалізація планів

4.1. Впровадження мікропроектів та роль місцевих органів влади.....	19
4.2. Механізми співфінансування. Перспективи на майбутнє	21
4.3. Труднощі, що стоять на заваді реалізації ініціативи громад Соціальний вплив упровадження мікропроектів громад	22

ВИСНОВКИ. Набутий досвід і погляд у майбутнє	24
Додаток	25

Список скорочень

ДНЗ	Дошкільний навчальний заклад	Проект, Проект СВА	Проект ЄС/ПРООН „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду”
МП	Мікропроект громади		
МПП	Мікропроектна пропозиція		
МР	Міська рада	ПРООН	Програма розвитку Організації Об’єднаних Націй
НКЯ	Наглядовий комітет з якості		
ОГ	Організація громади	РДА	Райдержадміністрація
ОДА	Облдержадміністрація	РР	Районна рада
ОКР	Обласна координаційна рада	РРЦГ	Районний ресурсний центр громад
ОР	Обласна рада	СР	Сільська рада
ОРЦГ	Обласний ресурсний центр громад	ФАП	Фельдшерсько-акушерський пункт
ПКД	Проектно - кошторисна документація	ФМР	Форум місцевого розвитку
		ЄС	Європейський Союз

Це видання підготовлено за фінансової підтримки проекту „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду”, який фінансується Європейським Союзом, співфінансується та впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні.

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам та упорядникам цього видання і не обов’язково відображають погляди міжнародних донорів Проекту. Читайте більше інформації про діяльність Проекту на www.cba.org.ua

Ми вдячні за підтримку та співпрацю обласній раді, владі пілотних районів (районним державним адміністраціям і районним радам), а також сільським, селищним, міським радам за допомогу у впровадженні Проекту.

Крім того, обласна державна адміністрація висловлює подяку всім організаціям та особам, залученим до процесу впровадження Проекту за їхню співпрацю, посадовим особам районних державних адміністрацій і районних рад, засобам масової інформації.

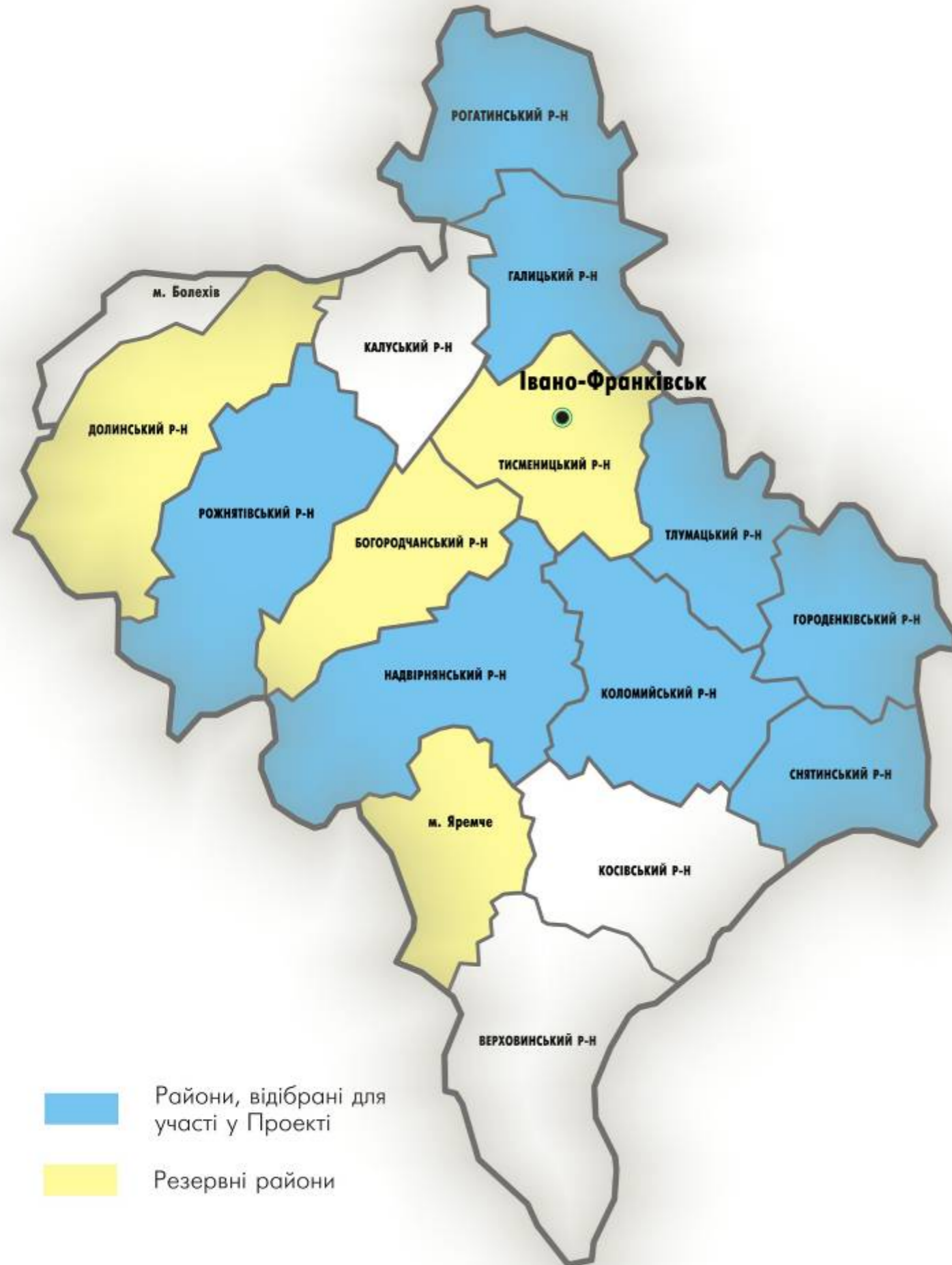
Особливу подяку висловлюємо контактним особам районних державних адміністрацій, районних рад та координаторам обласного ресурсного центру громад.

Автором та упорядником видання є робоча група експертів з документування та розповсюдження досвіду створена розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 26.01.2010 року № 28. Координатором роботи щодо документування та розповсюдження досвіду є головне управління з питань туризму, євроінтеграції, зовнішніх зв’язків та інвестицій облдержадміністрації.

Наші контакти: 76004, м.Івано-Франківськ, вул.Грушевського, 21
 тел./факс (0342) 55-20-42, 55-65-67
 e-mail: main@trade.gov.if.ua
www.frtt.if.gov.ua

Географія впровадження ініціатив, орієнтованих на громаду

ВСТУПНЕ СЛОВО

Майбутнє держави неможливе без розвитку місцевого самоврядування, без реалізації права людини впливати на розв'язання проблем рідного краю. Самоврядні органи в демократичному суспільстві є важливим інститутом реального народовладдя та засобом реалізації інтересів територіальної громади. Саме вони об'єднують громадян різного віку, політичних уподобань у спільному прагненні зробити рідне село, регіон і всю Україну щасливими і багатими.

У таких умовах особливо актуальною для Прикарпаття стала реалізація проекту Європейського Союзу та Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду”, який націлений, перш за все, на допомогу сільським громадам. Тому й надалі залишається актуальним питання вдосконалення та розширення повноважень самоврядних органів, посилення їх здатності активно долучатися до участі в управлінні місцевими, регіональними і державними справами. Наполеглива праця, високий професіоналізм і компетентність, відповідальність та активна громадянська позиція стали невід'ємною частиною впровадження цього Проекту в області, гідним внеском у розбудову сіл, селищ та міст нашого регіону і держави в цілому.

Стимулювання участі в обговоренні місцевих проблем, розвиток громад та їх роль у процесах місцевого розвитку стали ключовими факторами для досягнення результатів. Важливість Проекту полягає в тому, щоб територіальна громада відчула свою можливість впливати на ситуацію і вносити позитивні, якісні та своєчасні зміни в життя людей, визначати пріоритети в своєму розвитку, оцінювати об'єми і, виходячи з доцільності та можливості, впроваджувати їх у життя.

Висловлюємо вдячність за успішну роботу усім задіяним до реалізації мікропроектів у селах і містечках та вважаємо за необхідне продовжити практику співпраці, адже таким чином, завдяки Проекту, до процесу мобілізації залучені місцеві громади, сільські, селищні, міські ради, районні, обласні органи влади, місцевого самоврядування, а також приватний сектор.

Суттєвою допомогою місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, поряд з бюджетними коштами, стали залучені ресурси міжнародної фінансової допомоги. На сьогодні така практика співпраці є об'єктивною необхідністю, але слід відверто сказати, що набагато важливішим є безпосереднє залучення громад до вирішення власних проблем, надання їм повноважень, проходження відповідних процедур, встановлення системи партнерства, що в недалекому майбутньому допоможе вишукувати фінансові ресурси виключно на місцях і вирішувати проблеми самостійно. Саме це стане найголовнішим здобутком Проекту.

У рамках Проекту на Івано-Франківщині значно активізувалась робота з розбудови та модернізації об'єктів соціальної сфери, в першу чергу в сільській місцевості. Завдяки Проекту створюється сприятливе середовище для сталого соціально-економічного розвитку на місцевому рівні і, що важливо, шляхом самоорганізації та соціальної активізації громад.

Розроблення та впровадження невеликих за обсягом громадських ініціатив, підвищення рівня життя в сільських, селищних та міських громадах області шляхом комплексного відновлення, ефективного використання та системного управління об'єктами місцевої інфраструктури є очевидними і стануть запорукою не лише для подальшої співпраці між усіма учасниками Проекту, але й переконливим прикладом для всіх громад.

Щиро зичимо жителям області, всім, хто працює на благо територіальних громад, відстоює їхні запити та інтереси, міцного здоров'я, щастя, родинного благополуччя та здійснення всіх життєвих планів і сподівань.

Голова Івано-Франківської
облдержадміністрації

М. Вишиванюк

Голова Івано-Франківської
обласної ради

І. Олійник

ПЕРЕДМОВА

Проект „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” спрямований, насамперед, на підтримку громад сіл, селищ та малих міст у покращенні умов проживання. Саме тому людям за цією концепцією має бути відведена головна роль у вирішенні пріоритетів розвитку свого села, селища чи міста. До впровадження проекту повинні активно залучатись саме громади і, безумовно, це має відбуватись у тісному партнерстві, у тісній співпраці з органами місцевої влади та самоврядування.

Головною ціллю Проекту є допомога громадам у підвищенні рівня життя та демонстрація ефективності підходу до розвитку, орієнтованого на громаду. За короткий період міжнародна допомога та місцеві ресурси дозволили не лише дуже змінити раніше занедбані чи неремонтовані заклади соціальної сфери, але й світобачення щодо спільного прийняття рішень, планування, розширення можливостей громад. Створення, реєстрація організацій громад за європейським досвідом згуртували громади, дали можливість виступати рівноправними партнерами в ділових стосунках з донорами, владою та бізнесом. Як з численних проблем на селі є пріоритетною і на яку, насамперед, спрямовуватимуть увагу і кошти громади, влади та донорів, мешканці визначали самі. Ці зміни стали можливими завдяки проявленій місцевими громадами ініціативі, яку, в свою чергу, підтримали міжнародні донори, органи місцевої влади та самоврядування.

Разом з тим, діяльність громад області щодо впровадження ініціатив, спрямованих на соціально-економічний розвиток, потребує узагальнення, аналізу та відповідних висновків. Особлива актуальність цієї роботи пов'язана з тим, що до цього часу можливості самоорганізації громад майже не використовувались для практичного втілення в життя конкретних проектів, хоча потреба у впровадженні ініціатив, орієнтованих на поліпшення умов проживання громад, постійно зростає. Тому таким важливим є досвід тих, хто першим розпочав цю роботу.

Документування цього досвіду є потрібним, насамперед, з огляду на необхідність розроблення оптимальної та ефективною моделі взаємовідносин між усіма учасниками (інституціями), пов'язаними із реалізацією громадських ініціатив. Бо наразі ці взаємовідносини часто або невірні належним чином, або у практичній роботі не сприяють досягненню швидких результатів, у яких зацікавлені громади.

Таким чином, певну роботу зроблено. Важливо, щоб ми донесли головне - співпраця громад із Проектом, органами влади, бізнесом може бути досить результативною.

ВСТУП

Спільний проект Європейського Союзу та Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” є однією із масштабних ініціатив зі сприяння перетворенням в Україні. Цей проект було започатковано у вересні 2007 року і він розпочав активно діяти в Україні навесні 2008 року.

Проект має на меті сприяти сталому соціально-економічному розвитку на місцевому рівні через підтримку та співфінансування громадських ініціатив у всіх областях України та Автономній Республіці Крим, допомагаючи громадам у самоорганізації, розбудові їх потенціалу та впровадженні невеликих за обсягом ініціатив.

В основу Проекту закладено підхід „розвиток, орієнтований на громаду”. Цей принцип передбачає, що громади, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування спільно визначатимуть пріоритети розвитку території, спільно плануватимуть та реалізовуватимуть заходи для сталого розвитку свого села, селища чи міста. Пріоритетними сферами для громадських ініціатив були визначені:

- охорона здоров'я;
- енергетика (енергозберігаючі заходи, збільшення використання відновних джерел енергії);
- навколишнє середовище (утилізація відходів, знешкодження запасів пестицидів);
- комунальне водопостачання;
- комунальний транспорт (подолання ізоляваності в сільській місцевості).

Ініціатива фінансується Європейським Союзом у рамках програми технічної допомоги та співфінансується і впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні за підтримки уряду України. Загальний бюджет проекту становить 13,3 млн. євро. Орієнтовна кількість коштів на фінансування проектів громад кожної області - 400.000 дол. США.

Підписання тристоронньої Угоди про партнерство. Першим етапом впровадження Проекту в області було встановлення офіційного партнерства з органами влади обласного значення. 28 лютого 2008 року в обласній державній адміністрації відбувся регіональний семінар. Цього ж дня підписано тристоронню Угоду про партнерство між Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй, Івано-Франківською обласною державною адміністрацією, Івано-Франківською обласною радою та оголошено про початок конкурсного відбору восьми пілотних районів області.

Також було створено Івано-Франківський ОРЦГ проекту ЄС/ПРООН „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду”.

Відбір районів. Усього від Івано-Франківської області на участь у Проекті подали заявки 12 районів, а саме: Богородчанський, Галицький, Городенківський, Долинський, Калуський, Коломийський, Надвірнянський, Рогатинський, Рожнятівський, Снятинський, Тисменицький, Тлумацький та Яремчанська міська рада.

За результатами обговорення спільним рішенням комітет обрав вісім наступних районів для участі у Проекті: Галицький, Городенківський, Коломийський, Надвірнянський, Рогатинський, Рожнятівський, Снятинський, Тлумацький. Також обрано три райони для резервного списку, а саме: Богородчанський, Долинський, Тисменицький та Яремчанську міську раду.

Проведення презентаційних семінарів у районах. За підтримки обласної державної адміністрації та обласної ради обласним підрозділом впровадження Проекту було проведено вісім презентаційних семінарів для керівництва районів області, керівників структурних підрозділів районних державних адміністрацій, районних рад, сільських, селищних, міських голів відібраних районів, представників ЗМІ та інших зацікавлених осіб. Завдяки проведеним семінарам:

- ознайомлено керівників районів та представників органів місцевого самоврядування з умовами участі в Проекті;
- представлено результати роботи ПРООН в Україні за останні 3-4 роки;
- відпрацьовано навички заповнення апікаційних форм на участь у Проекті з сільськими, селищними, міськими головами відібраних районів;
- оголошено конкурс на відбір сільських, селищних, міських рад.

З органами влади відібраних районів відбувалося підписання угод про партнерство. В кожному відібраному районі було визначено одну або дві контактні особи від РДА, районної ради для роботи з обласним підрозділом впровадження Проекту, контактними особами від ОДА та обласної ради, громадами.

Відбір сільських, селищних, міських рад. Загалом для участі у Проекті надійшло 150 заявок від сільських, селищних, міських рад відібраних районів. Громадами-учасницями могли бути села, селища та малі міста з населенням до 10 тисяч осіб. В кожному районі було відібрано п'ять громад для співробітництва.

Таким чином, на початку серпня 2008 року за участю представників обласного підрозділу впровадження Проекту, обласної державної адміністрації, районних рад та районних державних адміністрацій пілотних районів, на конкурсній основі та з використанням рейтингової оцінки було відібрано 40 громад - учасниць Проекту.

Проведення виїзних презентаційних семінарів для активу відібраних територій. Черговим етапом впровадження Проекту в області було проведення в липні-серпні 2008 року семінарів для активу відібраних територій. Семінари проводились представниками обласного підрозділу впровадження Проекту за підтримки обласної державної адміністрації та обласної ради. Активну участь у презентаційних семінарах взяли представники райдержадміністрацій, райрад, сільські, селищні, міські голови відповідних місцевих рад, депутати та члени виконкому місцевої ради, представники різних сфер, суб'єктів господарювання та інші зацікавлені особи.

Проведення виїзних презентаційних семінарів безпосередньо у сільській місцевості дало можливість, у першу чергу:

- ознайомити учасників семінару з метою та завданнями Проекту;
- ознайомити актив населених пунктів з умовами участі у Проекті;
- сформулювати попередню лояльність активу до Проекту;
- навчити актив громад основних принципів та методів проведення інформаційної кампанії серед мешканців населених пунктів щодо їх активної участі в Проекті;
- попередньо проаналізувати найважливіші, на погляд мешканців населеного пункту, проблеми, які можливо вирішити на умовах співфінансування.

Проведення діалогів, тренінгів із громадами – учасницями Проекту. В кожній територіальній громаді проведено діалоги, тренінги, навчання активістів, за підсумками яких сформовано 40 організацій громад, здатних до самоорганізації та мобілізації, здійснення подальших кроків щодо виконання власних рішень.

У такий спосіб у всіх сільських радах відібраних районів було представлено перспективи та умови участі у проекті. Мешканці кожного із сіл, селищ та невеликих міст організувались у громади, визначили пріоритети для покращення умов проживання та запропонували для фінансування один такий мікропроект.

Створення Форумів місцевого розвитку. Одночасно з проведенням навчальних тренінгів та роботою над мікропроектами представниками ОРЦГ Проекту спільно з контактними особами від РДА/РР готувались розпорядження про створення та діяльність районних Форумів місцевого розвитку. ФМР є консультативно-дорадчими органами і основною ланкою зв'язку між громадами, органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, бізнесу та інших зацікавлених сторін. Діяльність Форумів дозволила громадам висловлювати свою думку на районному рівні, розглядати питання щодо ходу виконання Проекту на територіях районів, стану справ із затвердження організаціями громад

власних планів розвитку та їх включення до місцевих планів розвитку територій (сіл та районів), стану справ щодо роботи і погодження на Форумах мікропроектних заявок організацій громад на фінансування. Крім того, плани громад були рекомендовані до плану розвитку області.

Підготовка та реалізація мікропроектів. Мікропроекти громад співфінансувались: проектом (50%, до \$10.000), місцевим бюджетом (від 45%) та громадою (від 5%).

Так, у вересні 2009 року всі 40 громад підготували МПП, розробили проектно-кошторисну документацію, затвердили бюджет МП на загальних зборах. Форуми місцевого розвитку затвердили пропозиції громад та рекомендували їх до співфінансування. З усіма 40 громадами підписано Угоди про партнерство з ПРООН. Таким чином, у Івано-Франківській області Проектом СВА було підтримано 40 організацій громад, які бажали підвищити рівень життя в сільських, селищних та міських громадах шляхом комплексного відновлення, ефективного використання та системного управління базовими об'єктами місцевої інфраструктури.

Створення обласної координаційної ради. 16 липня 2009 року в обласній державній адміністрації відбулося перше засідання обласної координаційної ради з реалізації проекту ЄС/ПРООН „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду”, створеної розпорядженням голови облдержадміністрації. Координаційна рада координує фінансування та впровадження Проекту згідно із пріоритетами соціально-економічного розвитку та захисту навколишнього середовища, з метою забезпечення відповідного рівня обізнаності регіональних та місцевих органів влади, для консультування зі стратегічних питань впровадження проекту, допомоги у застосуванні результатів проекту у національній стратегії та для втілення громадської ініціативи, спрямованої на поліпшення базової місцевої інфраструктури. До складу ОКР увійшли керівники окремих підрозділів обласної державної адміністрації, обласної ради, кожного з 8 районів, задіяних у реалізації проекту.

Додаткові мікропроекти. З огляду на успішний хід впровадження Проекту в області, облдержадміністрація звернулася до його керівництва з пропозицією щодо виділення додатково 16 мікропроектів для громад у рамках допомоги районам Івано-Франківщини, постраждалих від стихії 23-27 липня 2008 року, на що отримала позитивну відповідь.

Відповідно до умов Проекту додаткові квоти виділялись лише для восьми постраждалих від стихії районів - партнерів Проекту СВА. Основними критеріями при їх розподілі були рівень збитків, завданих стихією, та спроможність району використати додаткові МП.

Усього громадами восьми районів області було підготовлено 56 заявок. Слід зазначити, що мікропроекти громад будуть співфінансуватись Проектом (70%, до \$10.000), місцевим бюджетом (не менше 25%) та громадою (не менше 5%). Затвердження додаткових мікропроектів планується завершити до кінця березня 2010 року, а впровадження - до середини 2010 року.

Окрім того, область отримала 8 додаткових мікропроектів, які виділені у зв'язку із залишком коштів Проекту СВА (71392 дол. США), передбачених на реалізацію попередньо затверджених 40 МП. Ці мікропроекти будуть співфінансуватись на тих же умовах, що й перші 40 мікропроектів. Затвердження 8 МП має пройти до 15 квітня 2010 року, а їх впровадження - до кінця 2010 року. В цілому по області Проектом СВА підтримано вже 51 ОГ(додаток) та буде загалом реалізовано 64 МПП.

З метою створення сприятливого середовища для сталого соціально-економічного розвитку на місцевому рівні шляхом самоорганізації та соціальної активізації громад, території області з ініціативи обласної ради розроблено та затверджено на сесії 27 листопада 2009 року цільову програму „Впровадження в Івано-Франківській області проекту Європейського Союзу та Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” та Порядок надання і використання коштів субвенції з обласного бюджету місцевим бюджетам на співфінансування мікропроектів громад, що реалізуються у рамках проекту ЄС/ПРООН „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду”.

РОЗДІЛ 1. СТВОРЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАД ДЛЯ СПІЛЬНИХ ДІЙ

1.1. Особливості формування організацій громад області в рамках Проекту СВА

Проект має унікальну місію - розбудити громаду, дати їй можливість самостійно будувати для себе краще життя. Для допомоги місцевим громадам було проведено 51 діалог з громадами міст, селищ та сіл, які ввійшли до Проекту. На першому діалозі члени громади знайомилися з важливістю створення організації громади та з принципами якісного управління. Співпраця з місцевими мешканцями дала змогу обрати активних людей для створення групи, яка буде ініціатором процесу реалізації мікропроєкту. Однак не всі жителі села брали дієву участь у перших діалогах, обговореннях проблем та подальшій реалізації мікропроєктів на місцях.

Спостерігалась певна недовіра до Проекту та пасивність у згуртуванні людей для вирішення проблем. Громада, яка неодноразово стикалась з нечесними діями певних структур не вірила у власні сили, які б могли змінити ситуацію на краще. І лише проведені діалоги з громадами, надання консультацій координаторами ОРЦГ та обговорення певних проблем переконувала спочатку прогресивних лідерів села, які і змогли в подальшому згуртувати та повести за собою інших громадян. Адже лише люди, які користуються повагою та авторитетом у громаді можуть змінити думку людей «моя хата з краю ...» на «разом – ми сила».

Зазвичай, присутніх було 80% від загальної кількості мешканців, з яких створювались організації громад, а в окремих випадках додатково виникали вуличні комітети та асоціації організацій громад, що свідчить про високу зацікавленість у Проєкті. В деяких селах можна було спостерігати наявність кількох лідерів, які ділили село на групи прихильників вирішення певних проблем. Тому для об'єднання громади використовувався аналіз всіх наявних проблем за рейтинговою оцінкою та на основі цього розроблявся план розвитку села, де відображались інтереси всього села.

Громада працювала над вирішенням різноманітних проблем і до приходу Проєкту, але все було неофіційно і створювало хибне враження, що всі дії згідно діючого Законодавства призведуть до безкінечних проблем для очільників організацій громад. Тому першочергово потрібно було залучити кваліфікованих спеціалістів для роз'яснення правових норм для виведення діяльності громади на правильний організаційно-правовий рівень.

«Збір коштів призводив до конфліктів у самій громаді, звітуватись було важко, адже у нас не було розрахункового рахунку у банку, де можна було б прослідкувати рух коштів. І лише прозорість та вільний доступ до фінансової інформації ефективно вирішував труднощі із збором коштів. Була створена ініціативна група, яка мала впевненість у тому, що треба взяти участь у цьому проєкті і вирішити проблему, яка назріла» - Пушкар Оксана Якимівна, голова Благодійної організації "Вікторія", с.Тисменичани Надвірнянського району.

Рішення про створення ОГ та обрання членів приймалось на загальних зборах шляхом досягнення згоди. В рамках Проєкту СВА в області вже створена та діє 51 юридично зареєстрована організація громад. З моменту державної реєстрації організації набули статусу юридичних осіб, мають власні печатки, рахунки в банківських установах, власне майно, отримали статус неприбуткової організації. В деяких районах діє принцип «єдиного вікна», де громада швидко та без проблем реєструвала організації громад. Для полегшення процедури державної реєстрації координатори Івано-Франківського обласного ресурсного центру громад підготували перелік та взірці документів для юридичної реєстрації організацій. Районна влада зі своєї сторони провела засідання круглих столів з представниками юстиції, реєстраційної палати, дозвільних центрів, статистики, податкової інспекції, пенсійного фонду, фондів соціального страхування. А на засіданнях ФМР призначались конкретні особи, які сприяли у реєстрації та вирішенні певних проблемних моментів.

Таблиця. Формування організацій громад в Івано-Франківській області в рамках Проєкту

	Усього по області
Кількість організацій громади (ОГ):	
- сформовано	51
- юридично зареєстровано	51
Загальна кількість домогосподарств у громадах	5050
Домогосподарства-учасники ОГ	3944
Кількість членів ОГ	4040
З них, чоловіки	1530
З них, жінки	2510

1.2. Основні проблеми та труднощі, які виникають у процесі створення організацій громад. Роль та ефективність ОРЦГ, РРЦГ у їх формуванні та налагодженні спільної діяльності

Процес формування організацій громад у населених пунктах відбувався по-різному. Було кілька чинників. Перш за все, недовіра до влади, яка через недостатню фінансову і ресурсну підтримку держави не змогла повністю вирішити всі проблеми місцевого розвитку. Більшість громад уже бачила чимало „благодійників” і „професіоналів”, а в громаді мало що змінювалося на краще. Крім того, люди просто не вірили в свої сили, недооцінювали свою громадську роль у розробці й прийнятті рішень на благо розвитку своєї громади. Коли довелось нести зібрані громадою гроші (5% від загальної вартості МП) до банку і класти їх на власний рахунок ОГ, багато хто переживав, чи будуть ці кошти використані за призначенням. Висловлювались неоднозначно: „Чи ЄС/ПРООН зацікавиться проблемою, наприклад, Голосківської громади, яка хоче поміняти вікна в школі на енергозберігаючі?”, „Хіба влада буде співфінансувати Проєкт в період економічної кризи?” Скептицизму було достатньо. Процес створення організацій громад майже завжди починався з формування стосунків довіри і взаєморозуміння.

ОРЦГ та РРЦГ відіграли важливу роль на всіх етапах впровадження Проєкту, а особливо, коли потрібно було зацікавити людей, залучити і заохотити їх до спільної діяльності для свого ж блага. Людям можливо бракувало часу та певних вмій і навиків, але після проведеної роботи координаторів ОРЦГ вони були твердо переконані, що „повинні хоча б спробувати”.

До труднощів також слід віднести і процес оформлення потрібної документації. Важливо, щоб до активістів громади були залучені особи, які вміють працювати на комп'ютері, мають бухгалтерську, юридичну освіту.

„Найціннішим у процесі впровадження Проєкту було спілкування. Ми завжди відчували підтримку й отримували цінні поради”,- вважає голова громадської організації „Асоціація соціально-економічного розвитку с. Жукотин” Коломийського району Ткачук Наталія Ярославівна.

Тренінги для громад

Протягом року роботи ОРЦГ було проведено 60 тренінгів для громад „Ефективне управління організацією”, „Спільне планування”, „Підготовка мікропроектної пропозиції”, „Впровадження мікропроєкту”, „Організація та проведення оглядових візитів”, „Тренінг для бухгалтерів” та ін. Загалом пройшли навчання 1381 учасник, серед яких 1280 членів організацій громад та 101 представник від органів влади.

У результаті тренінгів їх учасники:

- ознайомились з основами ефективного управління організацією та її діяльністю;
- набули знань про принципи сталого розвитку та ефективного управління;
- члени організацій громад ознайомилися з процесом спільного планування, практично навчилися розробляти плани розвитку;
- навчилися самостійно працювати над замовленням ПКД та визначати бюджет мікропроектів;
- навчилися коректно заповнювати форму мікропроектної пропозиції та подавати її на розгляд і затвердження на фінансування в рамках Проекту СВА;
- навчилися управляти коштами організації: вести бухгалтерський облік і звітність, оподаткування, аудит, створення фондів розвитку.

Громади, які пройшли тренінги, отримали можливість розпочати підготовку мікропроектних пропозицій, тобто безпосередньо перейти до впровадження своїх планів у життя

Тренінг „Підготовка МПП” для громад Надвірнянського району

1.3. Керівний орган організації громади

Керівний орган обирається на загальних зборах громади більшістю голосів і представляв інтереси всіх громадян, незалежно від вікових груп та соціального статусу. Робота з впровадження Проекту здійснювалась швидше в тих громадах, керівний орган якої був безпосередньо зацікавлений у результатах роботи. Наприклад, голова Пилипівської громадської організації Руслан Куриляк, вчитель місцевої школи, в якій успішно завершився мікропроект „Енергозберігаючі заходи”, на власному прикладі відчув переваги роботи в комфортних умовах, особливо цієї холодної зими. Директор Пилипівської ЗОШ І-ІІ ступенів Коломийського району вже підрахував, що минулого року, хоч зима була не така сувора, як цього року, коштів на опалення було витрачено набагато більше.

Однак існують громади, де не вся громада долучається до реалізації, а лише пасивно підтримують ініціативи голови ОГ та функціональної групи. Та надто велике навантаження на маленьку групу людей негативно відображається на загальній діяльності організації. Тому лідеру та його команді слід більше приділяти уваги на правильному розподілі обов'язків, залучати людей, які будуть не замінені у певній сфері виконуючи свої обов'язки.

1.4. Забезпечення інституційної сталості громад - запорука подальшого успіху

Проект ЄС/ПРООН „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” дав поштовх подальшому розвитку організацій громад та залученню інвестицій для вирішення місцевих проблем. Зрозуміло, що надалі соціально-економічний розвиток громад потребує, передовсім, створення більш сприятливого інвестиційного клімату в державі та спрямування значних фінансових потоків на місцевий рівень. Громади вже стали на „проектний” шлях розвитку, спробували свої сили в реалізації проєктів з малою фінансовою підтримкою і не бажають зупинитись на досягнутому. І таких громад чимало.

На цей момент члени організації чітко розуміють мету, доцільність і необхідність існування організації. Рішення приймаються спільно. При використанні фінансових та інших

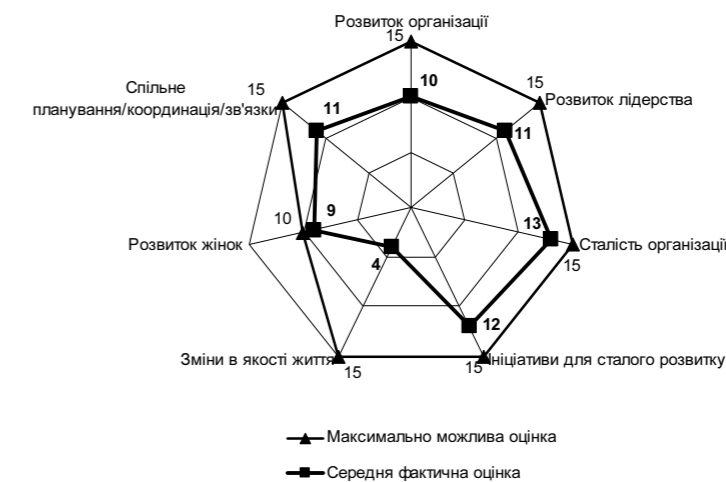
ресурсів забезпечується високий рівень прозорості. Правління ОГ регулярно звітує про виконану роботу на загальних зборах членів організації. Маючи позитивний досвід реалізації мікропроектів та успішний результат громади переходять до пошуку міжнародної технічної допомоги для вирішення наступних проблем у селі. А це свідчить про досягнення цілі проєкту - громада зріла та готова до самостійної діяльності. Влада зі своєї сторони підписує угоди про співпрацю з організаціями громад та виступає партнером.

Цікавими і цінними є успіхи та набутий досвід громад сіл Вікно Городенківського, Чесники Рогатинського, Бринь Галицького, Молодків Надвірнянського районів, які розпочали співпрацю з іншими проєктами: „Село - без сільради: загроза чи шанс для громадської активності” Світового банку, „Попередження торгівлі людьми шляхом розвитку соціальної роботи та мобілізації громад”, Всеукраїнської благодійної організації „Український Фонд „Благополуччя дітей”. Розпочата також співпраця із Західноукраїнським ресурсним центром, представництвом міжнародної організації з міграції в Україні. Відрадно, що такі приклади непоодинокі.

З моменту створення ОГ проводяться збори, спільно приймаються рішення, в організації ведеться фінансовий облік та звітність. У своїй діяльності ОГ керується принципами рівності та залучення до роботи зацікавлених мешканців, збираються кошти для власного розвитку, члени регулярно сплачують членські внески на підтримку організації. Організації успішно вирішують проблеми власними силами, реалізують інші інвестиційні проєкти. ОГ підтримує постійний зв'язок з органами місцевої влади та іншими організаціями.

На протязі реалізації проєкту та існування організації громади проводиться спільне оцінювання за участю рядових членів організації. Таке оцінювання вже відбулося в с.Чесники Рогатинського району. Його результати представлені нижче.

Діаграма. Результати спільного оцінювання організації громади с.Чесники Рогатинського району

Проаналізувавши анкети із самооцінювання громади с.Чесники Рогатинського району, бачимо, що громада активно розвивається та є сталою. Загальна оцінка 70 балів свідчить про те, що члени громади оцінили розвиток своєї ОГ на оцінку „задовільно/добре”. Помітно ефективну роботу лідера, під керівництвом якого працює громада. Регулярно проводяться збори громади, в яких бере участь більше 80% членів, люди зацікавлені в діяльності ОГ. У ході реалізації мікропроекту залучаються нові члени. ОГ підтримує постійний зв'язок з місцевими органами влади та іншими громадами. Понад 50% жінок залучені до роботи ОГ, вони вільно висловлюють свою думку та беруть участь у процесі планування. Однак, поки що громада не відчула якісних позитивних змін життя, оскільки опитування проводилось по 5 сферах, а позитивно оцінено лише сферу, в якій впроваджували МП.

Наступним кроком можуть стати великі проєкти, адже проблем є багато: спорудження водогонів, ремонт доріг, підвищення екологічної безпеки тощо.

1.5. Зацікавленість місцевих органів влади в організованих і сильних громадах

Не є секретом, що для забезпечення нормальних умов проживання у бюджетах всіх рівнів постійно і катастрофічно бракує коштів. Практичний досвід свідчить, що в умовах невідповідності наявних ресурсів, у тому числі й фінансових, потребам і завданням сьогодення, вирішити всі проблеми місцевого розвитку без підтримки громад просто неможливо. Ми можемо спостерігати, що в деяких районах підтримки влади існує лише на словах. В таких громадах реалізація проекту відбувається повільніше, але зазвичай громади стають сильнішими та дієздатнішими, адже вони самостійно проходили всі процедури та набували власний досвід. І вже результатами своєї діяльності зацікавлюють представників місцевої влади до спільної роботи.

Механізм вирішення місцевих проблем на основі партнерства органів влади і місцевих громад давно розроблений та успішно використовується практично в усіх країнах світу. Такий механізм пропонує і проект ЄС/ПРООН „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду”. Адже в рамках цього Проекту формуються дієздатні громади, які самі визначають пріоритетні напрямки своєї діяльності, розробляють і впроваджують проекти на засадах співфінансування. Сильна громада – це сприятливе середовище для розвитку підприємництва, бар’єр для соціальної бідності. Сильна громада - це сильна держава.

„Громада стала набагато активнішою. Всі переконалися, що кошти можуть бути спрямовані на ту проблему, яку обрала сама громада”- Любов Мандзюк, благодійна організація „Крок”, с. Молодків, Надвірнянський район.

„Ми вдячні Проекту за можливість вчитися, ми тепер будемо брати участь і в інших проектах, нам уже зовсім не страшно!”- Лілія Дзяма, благодійна організація „Разом – ми сила”, смт. Обертин, Тлумацький район.

РОЗДІЛ 2. ІНІЦІУВАННЯ ПЛАНІВ ГРОМАДАМИ ТА ЇХ УЗГОДЖЕННЯ З МІСЦЕВИМИ ПРОБЛЕМАМИ

2.1. Важливість та необхідність узгодження планів та їх перспективи

Ставлення людей до можливостей покращення умов життя на місцевому рівні змінилося, коли вони безпосередньо взяли участь у створенні відповідних планів і відчули власну силу та здатність вирішувати власні проблеми. Стратегічне планування навчило громади моделювати своє майбутнє і планомірно розподіляти в часі та цільовому використанні ресурсний потенціал.

Планування розвитку територіальних громад опиралось на активну участь громадян, що дозволило об’єднати інтереси різних груп громад та дало відчуття приналежності до творення власного майбутнього.

Ініціативна група готувала довідку про громаду для того, аби зацікавлені сторони мали вільний доступ до основної інформації. Часто люди остерігаються ділитися інформацією, за винятком ситуації, коли мешканці знають людину, яка проводить опитування, і довіряють їй. Для збору інформації проводились загальні збори мешканців, опитування здійснювалось методом анкетування. Проблема вважалася спільною, якщо її назвали більш ніж 80 % домогосподарств.

Визначення проблем за їх пріоритетністю в громаді с. Олешів Тлумацького району

Наступним кроком стало узгодження планів із сільськими, селищними та міськими радами. Цілеспрямована діяльність місцевих громад до процесу прийняття рішень щодо розвитку власних населених пунктів дала свої позитивні результати. Розроблені плани розвитку громад були включені у плани розвитку міст, селищ та сіл.

2.2. Затвердження планів розвитку громад, розподіл пріоритетів. Інформація про результати діяльності

Затвердження планів розвитку громад відбувалось на засіданнях координаційних комітетів Форумів місцевого розвитку, а потім включались в стратегію розвитку районів. Визначивши першочергові проблеми, функціональні групи громад пріоритетували плани за участю своїх постійних членів. ОГ мобілізують власні ресурси, а також додаткові ресурси державних та приватних секторів для реалізації затверджених планів з дотриманням принципів підзвітності, прозорості та рівності.

Основна спрямованість мікропроектів, які обрали ОГ для впровадження спільно з Проектом СВА – енергозбереження (заміна вікон та дверей на металопластикові в закладах освіти і культури, ремонт підлоги та покрівлі, ремонт системи опалення, вуличне освітлення), охорона здоров’я (ремонт ФАПів), охорона навколишнього середовища (реконструкція систем каналізації). Переважна більшість перших 40 МП завершена, об’єкти введено в експлуатацію та передано на баланс власникам. Громади реально відчули та продемонстрували ефективність підходу до місцевого розвитку шляхом активізації самих громад, навчання їх лідерів і пошуку партнерів у владі та бізнесі.

Загальна вартість 40 мікропроектів складає 5,2 млн. грн., з яких СВА фінансує – 2,6 млн. грн., місцевий бюджет – 2,1 млн. грн. та громади самотужки роблять внесок – 500 тис. грн. Орієнтовна вартість усіх 64 мікропроектів складатиме 8,6 млн. грн., з яких СВА фінансує – 4,5 млн.грн., місцевий бюджет – 3,4 млн. грн. та внесок громад – 730 тис. грн.

Для забезпечення ефективного впровадження Проекту та планів розвитку громад у чотирьох районах області працюють районні ресурсні центри громад, створені в рамках Проекту „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду”.

„Проект „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” є глобальним, своєчасним, потрібним для нашої громади. Зроблена колосальна робота членами благодійної організації „Вікторія”. Ми надалі спробуємо втілювати план розвитку громади в життя” - Сергій Іванович Маланюк, сільський голова с.Тисменичани Надвірнянського р-ну.

2.3. Значення процесу планування „знизу-вгору” та включення ініціативних пропозицій громад у плани місцевого розвитку

Плани громад мають враховуватися при плануванні на всіх рівнях, починаючи з місцевого до обласного. Сільські, селищні, міські ради сприяють процесу планування „знизу-вгору”, що дає можливість громадам на місцях визначати завдання, які потребують першочергового вирішення, та довести їх до відомих органів влади вищого рівня з метою спільного втілення.

Проект сприяє розвитку прозорого механізму локалізації принципів сталого розвитку за участі громад. Завдяки використанню його методики застосовується підхід соціальної мобілізації для вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем. Це відбувається за підтримки відповідних міських, селищних, сільських рад, що включають плани громад у свої власні програми дій щодо розвитку та вносять ресурси для реалізації цих планів. Адже плани, які громада розробляє і приймає, а потім бере участь у їх реалізації, дають ефективний і позитивний результат. У першу чергу, тому, що кожна із громад сама краще знає свої власні проблеми. А ще стимул до спільної праці дає й те, що власне громаді довіряють визначити проблеми свого населеного пункту, а потім брати участь у їх вирішенні.

Завдяки Проекту в районах області широко практикується, планування вирішення проблем „знизу-вгору” із широким залученням громад. Адже плани, які обґрунтовані й запропоновані самою громадою, мають більшу цінність, ніж ті, що розробляються „зверху” зовсім іншими людьми.

Плани розвитку громад будувалися на визначенні пріоритетних завдань, які вони ставили перед собою. Всі плани розглядалися на сесіях сільських рад, які, своєю чергою, включали ці проблеми в плани „Розвитку територій” та в плани „Соціально-економічного розвитку населеного пункту на 2009, 2010 та на період до 2015 року”. Такі перспективи та стратегічні плани розвитку виносились на розгляд форумів місцевого розвитку районів і затверджувались на сесіях районних рад у складі програм „Соціально-економічного розвитку районів на 2010 рік”, з наступним затвердженням бюджету різних рівнів.

З метою коректного планування та визначення стратегічних планів розвитку громад у районах використовують таку форму роботи як „громадські слухання”. Це дало змогу залучати громади до спільного планування та активної реалізації планів, схвалення подальших дій.

У результаті застосування такого планування громади повірили в можливість вирішення першочергових проблем населених пунктів. Здобувши досвід спільної роботи з Проектом СВА громади вже розробляють і впроваджують мікропроекти за власні кошти, покладаючи відповідальність за власний добробут на самих себе.

3.4. Роль та місце організацій громад у спільному плануванні й координації дій з органами місцевої влади та місцевого самоврядування

Реальна участь громадян у вирішенні питань місцевого значення є однією з найважливіших умов побудови громадянського суспільства, а вирішення проблем місцевого розвитку тісно пов’язане з розвитком громадських організацій. Зважаючи на те, що все має

починатися з особистої участі громадян у розв’язанні конкретних життєвих питань, котрі безпосередньо стосуються умов їхнього життя, громадські організації стали невід’ємною ланкою реалізації зв’язку між громадою та місцевою владою.

Жителі містечок, селищ та сіл мають безліч проблем на своїх територіях. Тому важливим аспектом діяльності ОГ є розробка плану розвитку громади. Під час обговорення громада називала безліч проблем, але нажаль деякі з них не під силу вирішити. Велика кошторисна вартість та складність проектно-кошторисних документів також вирішить їх локально, що загалом не приведе до позитивних змін, або переведе об’єкти в довгобуд. Всі проблеми оцінювались за рейтингом та нагальністю їх вирішення. Для розробки планів залучались відповідні спеціалісти та органи влади. Якомога більше жителів села залучалась до обговорення плану розвитку громади. Приймались до уваги їх бачення та зауваження. Адже план розвитку повинен об’єднувати до подальшої роботи, а не ділити на невеликі групки, яким не під силу щось змінити. Нерідко першочерговість проблем не відповідає баченню місцевої влади, але після тривалих обговорень приймалось спільне рішення, результатом якого є включення до стратегічного плану розвитку села. Часто не співпадали ресурси та можливості громади, тому спільно з владою виносились питання на громадські слухання.

Подальшим кроком для втілення планів громад в життя – це обговорення та затвердження їх на засіданнях ФМР. Всі ці плани включені в план розвитку району. Таким чином озвучувались проблеми, які можливо і не були відомі, але була можливість їх вирішити без залучення Проекту.

Органи влади та місцевого самоврядування тих населених пунктів, які впроваджують Проект СВА, на власному досвіді переконалися, що залучення якомога більшої кількості населення до прийняття рішень через участь у громадських організаціях має велике позитивне значення для влади. Це - організаційна допомога, інноваційні пропозиції, нестандартність підходів до розв’язання проблем.

На думку голови ГО „Піклувальна рада дошкільного навчального закладу „Теремок” Чернятинської сільської ради Городенківського району Світлани Штограм: „Громада навчилася бути дієвою, переконалася, що існують ефективні механізми планування на місцевому рівні, навчилася брати на себе відповідальність за доручену справу”.

РОЗДІЛ 3. СПІЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ ТА КООРДИНАЦІЯ ДІЙ

3.1. Обласна координаційна рада та Форум місцевого розвитку як механізм координації планів громад з ініціативою влади

Роль ОКР в координації діяльності громад-учасниць Проекту, в допомозі вирішення проблем, які виникають під час впровадження ініціативи громад, впливає із її основних завдань, а саме:

- координація впровадження Проекту відповідно до пріоритетів соціально-економічного розвитку області;
- сприяння залученню відповідних місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування до впровадження Проекту;
- забезпечення належної поінформованості місцевих органів влади;
- надання стратегічних рекомендацій щодо впровадження Проекту в області;
- надання допомоги в організації конкурсного відбору сільської, селищної чи міської ради пілотних районів;
- розгляд та надання пропозицій голові облдержадміністрації та голові обласної ради щодо підписання угоди про партнерство;
- здійснення моніторингу впровадження Проекту в області;
- сприяння врахуванню результатів проекту при розробленні обласних програм соціально-економічного розвитку та при формуванні обласного та районних бюджетів;
- надання пропозицій щодо розподілу коштів субвенції між районними бюджетами.

Координаційна рада співпрацювала з громадами, ФМР у питаннях: координації планів розвитку громад; взаємодії органів влади й ОГ у спільному плануванні розвитку громад та їх територій; внесення пропозицій щодо виділення коштів з обласного бюджету на реалізацію мікропроектів.

Метою створення і діяльності ФМР є побудова оптимальної комунікаційної структури між громадою, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування з ефективним зворотнім зв'язком, що дозволяє громадам висловлювати свою думку на районному рівні, вирішувати нагальні спільні проблем.

На Форумах розглядалися питання щодо стану виконання Проекту на територіях районів, стану справ із затвердження оранізаціями громад власних планів розвитку та їх включення до місцевих планів розвитку територій, стану справ щодо розробки та погодження мікропроектних заявок організацій громад на фінансування в рамках Проекту СВА. Загалом в області проведено 19 засідань ФМР.

Засідання ФМР в Глумацькому районі

3.2. Перспективи діяльності обласної координаційної ради та Форумів місцевого розвитку в майбутньому

Засідання обласної координаційної ради

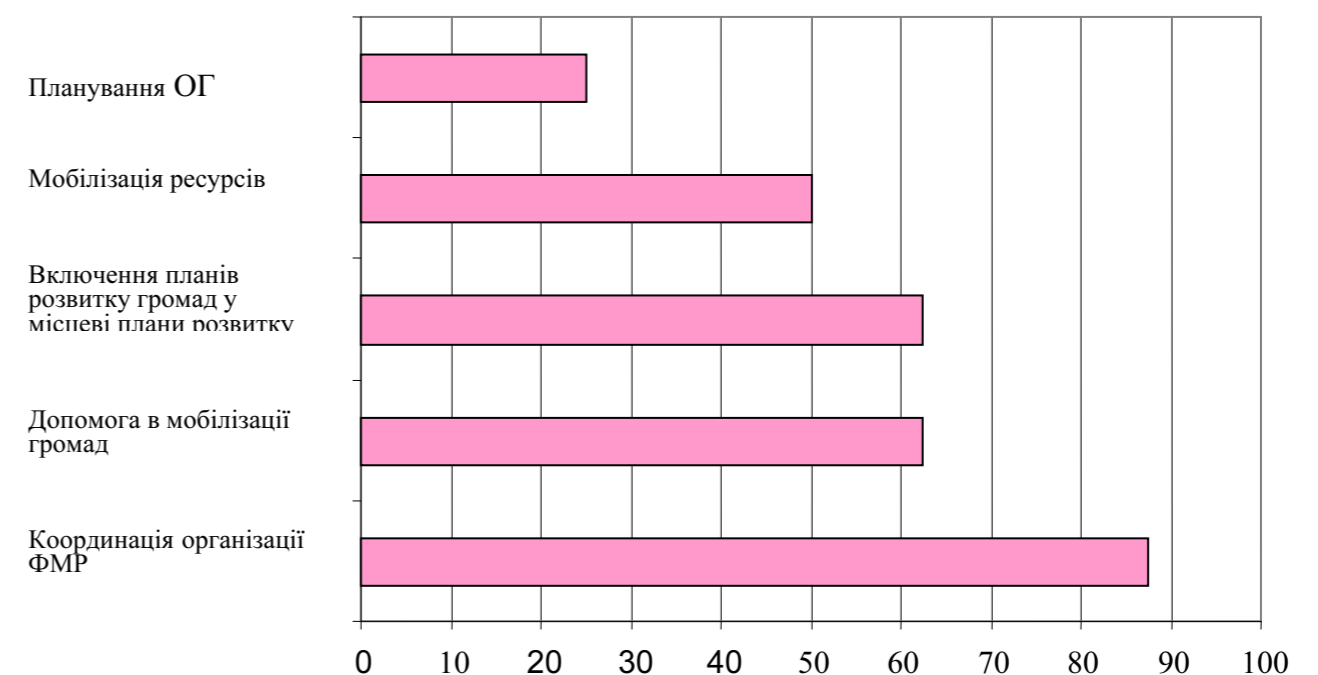
Перспективою діяльності ФМР та ОКР є розширення напрямків, впроваджуваних МП, залучення коштів як інших міжнародних донорів, так і внутрішніх джерел. Але тільки сприяння влади у побудові громадянського суспільства, децентралізація повноважень, повна відкритість і підзвітність громадянам, а на базі цього - зростання активності та впевненості громади у своїх можливостях і бажання працювати й

надалі, буде підґрунтям перспектив діяльності цих інституцій. Слід пам'ятати, що відсутність громадської активності могла б перетворити ФМР та ОКР у чергові інструменти „для звітності”. На засіданнях форумів у майбутньому планується підписання чергових угод між РДА/РР та громадами-учасницями Проекту для подальшої співпраці у вирішенні проблем соціально-економічного розвитку населених пунктів.

І надалі через співпрацю з ОКР, ФМР буде здійснюватися побудова оптимальної комунікаційної структури між громадами, органами влади, органами місцевого самоврядування.

Згідно з умовами партнерства, контактні особи від районів координують впровадження Проекту та співпрацюють із сільськими радами. Вони, зазвичай, залучені до координування та організації ФМР і допомагають мобілізувати громади, спрямовують плани громад та сприяють мобілізації ресурсів.

Участь контактних осіб від районів у діяльності Проекту СВА, %

РОЗДІЛ 4. РЕАЛІЗАЦІЯ ПЛАНІВ

4.1. Впровадження мікропроектів та роль місцевих органів влади

Для реалізації МП серед членів організації громада обрала функціональну групу. Саме функціональна група відповідає за підготовку мікропроектної заявки, мобілізацію ресурсів та реалізацію мікропроекту. Функціональна група – це 5 осіб, яких обрали з членів громади на загальних зборах. Через відсутність технічних спеціалістів у громаді у більшості випадків група співпрацювала з технічними відділами РР/РДА, які допомагали у проведенні обстеження будівель, підготовці проектно-кошторисної документації та креслень. Деякі громади, де в районах не були призначені інженери від РР/РДА, винаймалі будівельні організації, які за певну оплату готували ПКД та інші технічні документи. Громада самостійно погоджувала документацію в СЕС та МНС. У випадках, коли виникали труднощі – громади звертались до контактних осіб в РДА/РР, які і допомагали у вирішенні даної проблеми. Для повного вирішення проблем на об'єктах громада включала в ПКД частину роботи, яку виконувала власними силами. Це дозволяло економити кошти на певних видах робіт та направляти їх на більш складні роботи, виконання яких вимагає спеціальних дозволів, ліцензій, професійних навичок.

Підготовка мікропроектної пропозиції громади „Благодійна організація громадян „Майбутнє дітям”, м.Тлумач

Функціональна група ОГ на основі кошторису готувала МПП, де чітко визначені роботи, їх вартість та частки для фінансування партнерами. Наступним кроком було подання пропозиції до ФМР, який затверджує та рекомендує їх до фінансування, потім повний пакет документів громада подає до Проекту. Після схвалення проектної заявки і прийняття рішення про надання фінансової підтримки від Проекту громади підписали угоди про партнерство.

Певні труднощі виникали при виборі підрядної організації для виконання ремонтно-будівельних робіт на об'єктах через відсутність досвіду у проведенні тендерів. Тому координатори ОРЦГ проводили тренінги та надавали консультативну підтримку для відбору виконавця робіт. Ефективно проведені тендери дозволяли дешевше виконати заплановані роботи та збільшити їх обсяги. Є громади, які майже вдвічі більше поміняли вікон в школі, в порівнянні з затвердженою кількістю в МПП.

Перші транші ОГ виділені громадам на відкриті рахунки у банку одразу, а другий та третій транші – по мірі звітування за використані кошти. Надто великий документообіг при звітуванні за використані транші ПРООН інколи затримував отримання наступних коштів і як наслідок виконання ремонтно-будівельних робіт на об'єктах. Адже лише досвідчені бухгалтери, інженери та юристи швидко та безпомилково можуть підготувати всі документи, а в ОГ не завжди такі люди були залучені.

З метою забезпечення ефективного використання ресурсів, отримання якісних результатів і успішного виконання мікропроекту, ОГ перевіряє якість матеріалів і робіт, що використовує та виконує компанія-підрядник впродовж усього періоду реалізації МП. Для цього організації створили НКЯ.

Після завершення РБР громади передавали новостворену вартість об'єкту на баланс власнику. Завдяки чіткій роботі контактних осіб району жодних проблеми у громади не було. В той час, коли всі завершені об'єкти в області передано на баланс, ОГ не могла повністю провести взаєморозрахунки з підрядною організацією. Адже останній транш ПРООН громада отримує після 100% виконання робіт і не всі виконавці робіт з розумінням ставились, особливо коли в договорі підряду дане питання не було обумовлено.

Але не дивлячись на всі проблемні етапи в реалізації МПП громада під час проведення громадського аудиту громада засвідчила, що задоволена результатами проведеної роботи та готова на продовження роботи. Найбільшою оцінкою є те, що певний страх та недовіра до Проекту була подолана, а громада готова до нових звершень.

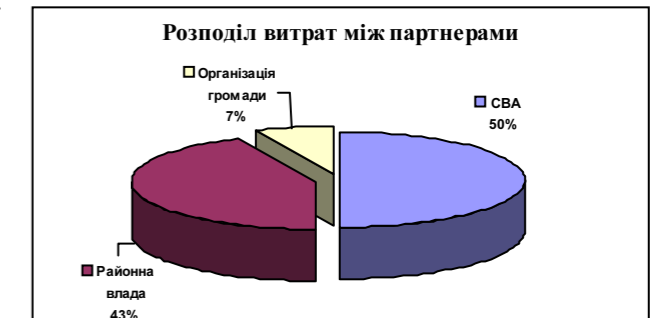
Крок до успіху: історія успіху громади села Вікно Городенківського району

22 серпня 2008р. було проведено семінар для жителів с. Вікно, щоб презентувати проект „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду”. Громада села активно включилась в роботу та того ж дня провела перший діалог.

Проведення першого діалогу з громадою с. Вікно Городенківського району

При підготовці мікропроектної пропозиції громада зіткнулась з такою проблемою, як відсутність кваліфікованого спеціаліста, який допоміг би провести обстеження об'єкта, підготувати схематичні креслення будівлі та виготовити проектно-кошторисну документацію. Цю проблему громада вирішила на засіданні Форуму місцевого розвитку Городенківського району, який відбувся 17 жовтня 2008р. Голова координаційного комітету, (голова районної ради) Кобилянський Б.М., призначив відповідних фахівців районної державної адміністрації, що допомагали підготувати мікропроектну пропозицію, бюджет якої складає 115 977,00 грн. Свій внесок у розмірі 7988,50 грн. члени громади зібрали без проблем.

Пропозицію погоджено Проектом СВА та підписано Меморандум про співпрацю.

31 жовтня 2008 р. благодійна організація в районній газеті „Край” оголосила тендер для відбору підрядної організації, яка б якісно виконала замовлені роботи. На конкурс подали заявки три організації, з яких обрано одного переможця та 22 січня 2008 р. підписано з ним договір на виконання робіт щодо заміни віконних блоків та дверей. Роботи завершено згідно з розробленим календарним планом і урочисто відкрито.

Набутий досвід готові поширювати під час проведення оглядових візитів громадам сусідніх сіл та усім бажаючим. А в селі вирує думка про початок вирішення наступної проблеми, адже громада повірила у власні сили. Регулярно проводить збори для членів громади стало звичкою. За період реалізації проекту „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” громада самотужки облаштувала територію школи, посадила дерева, провела внутрішній ремонт школи. Всі мрії здійснюються, коли згуртована громада береться за справу.

7 липня 2009р. громада с. Вишнів Рогатинського району провела урочисте відкриття ФАПу. МП було розпочато 23 листопада 2008р. та виконано за 7 місяців. Загальна вартість мікропроєкту складає 95028,00 грн., із яких внесок СВА – 44020,00 грн., організація громади – 5080,00 грн., місцева влада – 46505,00 грн. Виконавши один МП, громада не зупиняється на досягнутому, а ще планує здійснити реконструкцію даху школи.

Відкриття ФАПу в с. Вишнів Рогатинського району 7 липня 2009р.

„Як важко сьогодні б не було, село мусить жити, витримати кризу, що насувається. Бо тут це ростуть наші діти, яких хочемо втримати біля рідних осель, аби не розбрелись по світах у пошуках щастя, щоб не пішло за вітром, не сповіло родинне гніздо. Маємо школу, пошту, ФАП, клуб, крамниці – ті маленькі островці, навколо яких гуртується громада і без яких село мертво. Тому й плачемо мету – зберегти надбання, зберегти село, як зробили це для нас наші предки” - Фультинський Ф.І., сільський голова с. Вишнів Рогатинського району.

4.2. Механізми співфінансування. Перспективи на майбутнє

Відповідно до рішень сесій районних рад кошти з районного бюджету сільським бюджетам спрямовувались на співфінансування проєкту ЄС/ПРООН „Місцевий розвиток, орієнтований на громаду”.

Для отримання співфінансування від місцевої влади додатково в управлінні державного казначейства в районах організації громади відкривали рахунки. Для цього ФМР призначено осіб, які надавали підтримку при використанні бюджетних коштів.

Наприклад, рішенням сесії Рогатинської районної ради було виділено з районного бюджету кошти сільським бюджетам на співфінансування Проєкту в сумі 180,0 тис. грн. (Васючинському, Вишнівському, Жовчівському, Чесниківському - по 45,0 тис. грн.) та рішенням сесії Рогатинської міської ради від 26 грудня 2008 року – 50,0 тис. грн. для співфінансування мікропроєкту в м.Рогатині.

Сільськими радами було прийнято рішення про передачу цієї субвенції ОГ-учасникам Проєкту. Фінансові операції з коштами місцевих бюджетів проводились відділеннями Держказначейства в районах. Співпраця ОГ з Держказначейством дала можливість вчасно спрямувати та ефективно використати кошти для реалізації мікропроєктних пропозицій громад. Паралельно ОГ проводилася робота зі збору коштів, передбачених умовами Проєкту (не менше 5% від загальної вартості мікропроєктної пропозиції). Інший механізм співфінансування запропонував Снятинський район. Свій внесок районна влада перераховувала напряму виконавцю робіт.

Слід відзначити, що в процесі роботи та реалізації МП свої зобов'язання виконував і Проєкт. Всі транші ПРООН були вчасно надані після представлених ОГ відповідних звітів.

Кошти громад та Проєкту надходили на банківські рахунки ОГ, звідки

Приклади виконання громадами власних ініціатив до отримання коштів від Проєкту

- ОГ с. Молодків Надвірнянського району – силами громади відремонтували покрівлю школи та побудували паливну.
- ОГ с. Олешів Тлумацького району – залучили спонсорські кошти і придбали спортивну форму для дітей та новий спортивний інвентар.
- ОГ с. Жовчів Рогатинського району - спільно з Проєктом поміняли вікна в дошкільному навчальному закладі, а районна влада встановила систему опалення в садочку. Тепер проблема енергозбереження вирішена повністю.

перераховувались підрядним організаціям. Інформація про отримання коштів, їх використання виносилась на збори громад, обговорювалась під час проведення громадських аудитів та заслуховувалась на сесіях відповідних рад при взятті на баланс об'єктів з новоствореною вартістю.

В свою чергу для фінансування нових мікропроєктів Івано-Франківська ОДА розробила та затвердила цільову програму про виділення коштів з обласного бюджету.

Як зазначив голова Рогатинської районної ради М.Попель: „Ми працюємо на перспективу. Успішне завершення цієї справи має стати добрим початком наступної, аби район міг залучити якомога більше інвестицій для поліпшення соціальної інфраструктури наших сіл і міста”.

Використаний механізм співфінансування є перспективним для подальшого застосування, що в недалекому майбутньому допоможе вишукувати фінансові ресурси виключно на місцях і вирішувати проблеми самостійно без участі донорів.

„Завдяки впровадженню цього мікропроєкту сільська рада матиме 50% економії бюджетних коштів на оплату природного газу. Це чудова річ - залучати громаду до розвитку території. Односельчани переконалися - неймовірно стало очевидним. На моє переконання, участь у Проєкті й відповідно реалізація однієї із проблем – просто нагальна необхідність і один із заходів щодо мінімізації наслідків фінансово-економічної кризи”- Марія Хома, сільський голова с.Чернятин Городенківського р-ну.

4.3. Труднощі, що стоять на заваді реалізації ініціативи громад. Соціальний вплив впровадження мікропроєктів громад

Слід виділити наступні узагальнені труднощі, що стоять на заваді реалізації ініціатив громад на місцях, а саме:

- порушення термінів платежів через відсутність коштів для співфінансування у місцевих бюджетах у повному обсязі, в тому числі й через фінансову кризу та скорочення бюджетних ресурсів;
- відсутність у окремих громад ресурсів та вмінь, які є основною причиною недоліків у підготовці ними проєктно - кошторисної документації та недотримання термінів звітування (питання вирішується основним чином через залучення технічних працівників від РДА/РР);
- складнощі щодо створення для ефективної роботи районних ресурсних центрів громад, виділення для них приміщень, а звідси і прийняття рішення про їх статус;
- відсутність у багатьох громад та їх партнерів попереднього досвіду участі у процесі соціальної мобілізації. Крім того, на шляху реалізації ініціативи громад виникало багато труднощів, основною причиною яких було те, що до початку реалізації Проєкту практично не було налагоджено належної співпраці громад та органів влади в соціально-економічному розвитку населених пунктів. Відсутність досвіду у більшості ОГ в реалізації подібних проєктів ставала на заваді ефективного впровадження МП.

У багатьох населених пунктах відсутні їх паспорти, належно підготовлені стратегії та програми розвитку. Для їх розроблення обов'язково слід залучати інтелектуальний потенціал громад.

Держава повинна значно поліпшити умови для створення і діяльності громадських організацій. Тут має місце низка громіздких бюрократичних перешкод, відсутня належна підтримка організацій з боку держави.

У більшості населених пунктів низький рівень інвестиційної привабливості через відсутність належної інфраструктури або незадовільну якість.

У державі практично не здійснюється цільова політика (не кажучи про конкретні заходи) для вирівнювання соціально-економічного розвитку територій (областей, районів, сіл).

У структурах органів влади місцевого рівня відсутні підрозділи, до компетенції фахівців яких належали б виключно питання, пов'язані з підготовкою, реалізацією мікропроектів та супроводом інституційно сталих громад після впровадження МП.

„Ми повинні йти до того способу життя, який є в Європі. І завдяки Проекту рухаємося вперед. Відповідально. Прозоро. Публічно” - Михайло Попель, голова Рогатинської районної ради.

Впроваджені МП дали значний соціальний ефект. Повна відкритість і прозорість дій громади, владних структур, донорських організацій заохотила інші територіальні громади до участі в проектах.

ВИСНОВКИ. НАБУТИЙ ДОСВІД І ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

Аналіз проведеної в області роботи щодо реалізації ініціативи громад дає можливість зробити висновок про те, що існують значні можливості поліпшення соціально-економічного розвитку територій через впровадження конкретних проектів у разі спільної зацікавленості та спільного внеску в ці проекти громад, міжнародних донорських організацій, органів державної влади та місцевого самоврядування, бізнесових структур. Однак до цього часу органами державної влади та самоврядування в Україні майже не використовувався потенціал громад для розв'язання проблем територій. Не спрямована на якнайшвидше результативне та ефективне виконання завдань, які виникають в суспільстві, й організація роботи системи органів державної влади, насамперед, дозвільних служб.

Досвід спілкування з громадами переконує, що координація роботи щодо реалізації вищезазначених заходів має здійснюватись на державному рівні. Крім того, для керівників державних та самоврядних органів доцільно провести комплекс навчальних заходів, які мають передувати нормативному та організаційному забезпеченню цієї роботи.

Органи влади могли б також забезпечити проведення значної підготовчої роботи в громадах, ефективний підхід до розподілу обов'язків між відповідними державними інституціями в питаннях експлуатації об'єктів соціальної та інженерної інфраструктури, розташованих на територіях населених пунктів тощо.

Проект допомагає учасникам ставати самодостатніми, а не просто „допомагає матеріально”. Тож крім відновлених об'єктів, завдяки співпраці з Проектом СВА, громади здійснюють й інші ініціативи як за власні кошти, так і за допомогою донорів, меценатів, бюджету, розробляють плани на майбутнє.

Таким чином, є абсолютно реальні перспективи подальшого використання місцевими органами влади та самоврядування ефективного підходу до розвитку, орієнтованого на громаду.

Сільські, селищні, міські ради громади, яких співпрацюють з Проектом СВА

№ п/п	Назва району	№ п/п	Назва сільської, селищної, міської ради	Назва населеного пункту	Мікропроекти (вирішення першочергових проблем)
1.	Галицький	1.	Галицька МР	Галич	- Заміна каналізаційної мережі в ДНЗ - Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		2.	Більшівцівська селищна рада	Більшівці	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон)
		3.	Бринська СР	Бринь	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (ремонт даху)
		4.	Залуквянська СР	Залуква	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (реконструкція північної частини даху) - Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (реконструкція південної частини даху)
		5.	Жалиборівська СР	Жалибори	- Капітальний ремонт ФАПУ
		6.	Комарівська СР	Комарів	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
2	Городенківський	7.	Городенківська МР	Городенка	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон) - Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон та дверей)
		8.	Чернятинська СР	Чернятин	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон)
		9.	Семаківська СР	Семаківці	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		10.	Далешівська СР	Далешів	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон та дверей) - Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		11.	Вікнянська СР	Вікно	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон та дверей)
		12.	Незвиська СР	Незвисько	- Енергозберігаючі заходи в школі (ремонт даху)
		13.	Раковецька СР	Раковець	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна системи опалення)
3.	Коломийський	14.	Отинійська селищна рада	Отинія	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон)
		15.	Голосківська СР	Голосків	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		16.	Рунгурська СР	Рунгури	- Ремонт ФАПУ
		17.	Пилипівська СР	Пилипи Кропивище	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон) - Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		18.	Дебеславцівська СР	Залуччя	- Енергозберігаючі заходи в школі (реконструкція системи опалення та заміна вікон)
		19.	Жукотинська СР	Жукотин	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон та дверей)
4.	Надвірнянський	20.	Молодківська СР	Молодків	- Енергозберігаючі заходи в школі (реконструкція системи опалення)
		21.	Краснянська СР	Красна	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		22.	Ланчинська селищна рада	Ланчин	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон, дверей) - Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		23.	Заріччанська СР	Заріччя	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон, дверей)
		24.	Тисменичанська СР	Тисменичани	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон, дверей)

5.	Рогатинський	25.	Рогатинська МР	Рогатин	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон) - Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна покрівлі)
		26.	Чесниківська СР	Чесники	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон та дверей) - Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		27.	Вишнівська СР	Вишнів	- Капітальний ремонт ФАПУ
		28.	Жовчівська СР	Жовчів	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон, дверей) - Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон, дверей)
		29.	Васючинська СР	Вільхова	- Капітальний ремонт ФАПУ
		30.	Козарівська СР	Козарі	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна підлоги)
6.	Рожнятівський	31.	Букачівська селищна рада	Букачівці	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		32.	Брошнів-Осадська селищна рада	Брошнів-Осада	- Енергозберігаючі заходи в Народному домі (заміна вікон та дверей)
		33.	Гравівська СР	Гравів	- Енергозберігаючі заходи (реконструкція вуличного освітлення)
		34.	Сливківська СР	Сливки	- Енергозберігаючі заходи (реконструкція вуличного освітлення)
		35.	Ясенська СР	Ясень	- Енергозберігаючі заходи в Народному домі (капітальний ремонт даху)
		36.	Нижньострутинська СР	Нижній Струтинь	- Енергозберігаючі заходи (реконструкція вуличного освітлення) - Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон)
		37.	Сваричівська СР	Сваричів	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон)
7.	Снятинський	38.	Стецівська СР	Стецева	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна вікон)
		39.	Белелуйська СР	Белелуя	- Ремонт ФАПУ
		40.	Тулуцька СР	Тулуць	- Енергозберігаючі заходи в школі (встановлення опалення)
		41.	Заболотівська селищна рада	Заболотів	- Енергозберігаючі заходи в ДНЗ (заміна покрівлі)
		42.	Завальська СР	Завалля	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		43.	Джурівська СР	Джурів	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон) - Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		44.	Задубрівська СР	Задубрівці	- Енергозберігаючі заходи (реконструкція вуличного освітлення)
8.	Тлумацький	45.	Тлумацька МР	Тлумач	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		46.	Гостівська СР	Гостів	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		47.	Олешівська СР	Олешів	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон) - Заміна каналізаційної мережі в школі
		48.	Кутищенська СР	Кутище	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		49.	Обертинська СР	Обертин	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон) - Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		50.	Жуківська СР	Жуків	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)
		51.	Петрівська СР	Петрів	- Енергозберігаючі заходи в школі (заміна вікон)